

ЦЕНА:

За Србију на годину	6 динара
на пола године	3
За стране земље на годину	9

РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ ПРИМАЈУ СЕ

ГРАЂАНСТВУ ГРАДА БЕОГРАДА

На основу наређења господина министра унутрашњих дела од 1. ов. м. П№ 26590 тач. 3. чл. 34 и чл. 36. и 89. закона о општинама, Суд је овај решењем својим од данашњег АБр. 10.637 решио: да се сазове општински збор на дан 16. овог месеца ради избора 30 одборника и 15 њихових заменика за београдску општину.

Извршујући ово своје решење на основу поменутог наређења Господина Министра Унутрашњих дела, поменутих законских прописа и прописа главе IV-те под А. закона о општинама, Суд београдске општине овим објављује да ће се на дан 16. новембра 1903 године држати

ОПШТИНСКИ ЗБОР

у београдској општини ради избора:

ТРИДЕСЕТ ОДБОРНИКА И ПЕТНАЕСТ ЊИХОВИХ ЗАМЕНИКА ЗА БЕОГРАДСКУ ОПШТИНУ.

Ко може бити биран за одборника и заменика прописује чл. 69. закона о општинама.

Пуноважно је решење општинског збора онда, ако је на њему учествовала најмање једна половина способних гласача, а одлука је општинског збора оно за шта је гласало половина гласача и један више. А ако на збор не дође половина гласача или дође али би гласови били подједнако подељени онда се сматра да ствар није решена и општински је суд дужан у року од десет дана сазвати други збор. На овом другом збору решиће се предмет са оним бројем гласача који су дошли. Ако ли би на овом збору гласови били подједнако подељени, сматра се да је ствар одбачена (чл. 49. зак. о општинама).

Ако се на збору врши избор часника па ни један од браних није добио савршену већину, гласачки ће одбор решити да се држи нов збор за ужи избор између оних који су добили највећи број гласова (чл. 50. општ. закона).

Сваки гласач може гласати на општинском збору само једанпут и лично (чл. 41. општ. закона).

Гласање је на општинском збору јавно (чл. 42. општ. закона).

Нико не сме доћи на збор под оружјем сем лица, која долазе ради гласања а по прописима носе оружје (чл. 40. и 144. општ. зак.).

На општинском збору право гласања има сваки српски грађанин, члан дотичне општине који уз друге законске услове плаћа држави 15 динара непосредне порезе на годину, рачунајући ту и стални државни прирез.

Задругари, који су навршили 21 годину, имају право бирања ма колику непосредну порезу плаћали (чл. 163. Устава).

Официри и војници сталнога кадра не могу учествовати на општинском збору (чл. 31. зак. о општинама).

Немају право гласања на општинском збору:

- 1, који су осуђени због злочинства док не поврате грађанску част;
- 2, који су осуђени на затвор са губитком грађанске части за време док им је она пресудом одузета;
- 3, који се налазе под ислеђењем за дела по 1 и 2 наведена;
- 4, који се налазе под стециштем док се оно са њиховог имања не скине;
- 5, који су под старатељством;
- 6, који су под полицијским надзором;
- 7, који нису платили свој порез и прирез за прошлу годину (чл. 32. зак. о општинама).

Збор ће се држати у згради општинског суда Узун Миркова улица бр. 1.

Збор се отвара у 8 часова пре подне, а бирачи могу долазити на збор од 8 часова пре подне па до 12 у подне и од 2 часа па до 5 часова по подне, у које ће време гласачки одбор, ма да сви бирачи нису дошли, наредити да се затвори двориште зграде општинског суда и да се непуштају на гласање који после долазе. А по том, пошто прими гласове од свију оних који су на време дошли а још нису гласали, гласачки ће одбор решити и огласити да је гласање свршено.

У смислу чл. 181. закона о општинама садашњи одбор београдске општине изабрао је за председника гласачког одбора овога збора одборника г. Манојла Кљидиса а за чланове истог одбора грађане г. г. Димитрија Ђорђевића, Саву Раденковића, Тошу Ђурића и Саву Константиновића, трговце; а њима за заменике г. Михаила Илића, Витомира Симића, Милана Јечменицу и Косту Глишића, трговце.

Извештавајући о овоме београдске грађане, Суд београдске општине позива их да на овај збор дођу и употребе своја грађанска права.

Од суда београдске општине 6 новембра 1903 године АБр. 10737, Београд.

Председник

београдске општине

Јосифа Д. Глабинић с. р.

Деловођ,

Марко Н. Новаковић с. р.

ПОДЛИСТАК

ИСТОРИЈА СРЕМА

НАПИСАО

МИХ. Ј. МИЛАДИНОВИЋ

Овај је рад награђен са 400 дина, првом видовданском наградом Београдске Општине од 15. јуна 1899. год.)

(НАСТАВАК)

Још 1468. год. видимо да деспот Вук ратује уз краља Матију противу Турака. У ово су доба Турци чешће упадали у Срем и Славонију, нарочито од кад освојише Босну те пленише и пустошише поља и винограде сремске и славонске. Год. 1469. продре велика турска војска (махом коњица) у Срем и Славонију, али се у овим крајевима мало задржа, јер се овде Срби навикнути на те изненадне нападе, јуначки од њих бранише, те Турци окрену на запад, у немачке области, одакле без икаква отпора изведоше до 30.000 робља.¹

Змај деспот Вук одликовао се особито у војни противу Турака 1476. године. Како је тада Београд био у угарским рукама подигну Турци на Сави нов град Заслон (Шабац), да би одатле бранили овај

крај и лакше прелазили у Угарску, нарочито у Срем и Славонију. Краљ Матија са деспотом Вуком и 10.000 војника упути се на Шабац и освоји га.¹ Тада се краљ Матија врати у Будим а војска под Змај деспотом Вуком пође да освоји Смедерево око кога направи утврђења. Цело лето водила се борба око Смедерева,² а крајем те (1476.) године Турци изненада са 40.000 војника ударе на деспота Вука и растерају му војску. Од тада упади турски у угарске земље беху још чешћи. У брзо деспот Вук удари (год. 1479.) на Босну и потуче Турке близу Травника продревши чак до Врхбосне (дан. Сарајева).

Услед своје велике храбрости и заслуга деспот Вук је добијао од угарског краља многа добра и изван Срема. Тако из његова писма од 1478. год. видимо да му је припадала област града Беле Стене (која је имала преко 60 села), за тим Тотушевина, град Костајница, Комогојно, Градина и други.³

¹ Шабац су краљ Матија и деспот Вук заузели врло вештим ратним лукавством, (в. о томе опширније код Ст. Новаковића, Последњи Бранковићи, стр. 61.).

² У Милићевићевој Кнежевини Србији (стр. 171.) има по народном предању једна занимљива прича о ратовању Змај деспота Вука с Турцима из Србије у вези са постанком имена града Пожаревца. — У летописима има и овај запис: „Лета 1479. плени Вук деспот Браничево“ и можда се та нар. прича односи на ово Вуково ратовање.

³ М. Месић, Pleme Berislavića, Rad, VIII, 54—58, — Е. Пико, прев. Др. Ст. Павл., Срби у Угарској, 58.

Народне песме овековечиле су Змаја Деспота Вука због његова великог јунаштва. Од многих песама да напоменемо ону „Царица Милица и Змај од Јастребца“ у којој Змај од Јастребца помиње јунаштво и змајевско порекло Вуково, па вели:

„Не бојим се никога до Бога
Ни на земљи какога јунака,
До што кажу Сријем земљу равну
И у њему село Купиново,
А у селу Змај-Деспота Вука,
Њега с' бојим на земљи јунака,
Јер ја Вука одавно познајем,
Кад смо били деца у лудости,
У Јастребцу високој планини
Те кад би се игре поиграли,
Свагда би ме надиграо Вуче“.¹

Признавање Вукових заслуга од стране угарских краљева оставило је успомену у народу, што се види из ове старије, из приморских записа узете песме:

„Танку књигу написа од Будима свјетли краљу,
И он ти је попише слуги Вуку Огњеному,
Овако му бијеше у тој књизи написао:
„Дје си, Вуче Огњени, моја перна стрелице?
„Дје сам тобом стрјелио, свуд сам добро устрјелио,
„Ово ми се данаске девет годин' навршује,
„Да сам дош'о, слуго моја ка тврдому Бечу граду,
„Не могу га узети, ни га гладом уморити,
„Брзо к мени долетни ка бијелу Бечу граду.“²

¹ Вук Ст. Караџић, Српске народне пјесме књ. II, стр. 255.

² В. Вогишић, Народне пјесме, стр. 46.

¹ Ст. Новаковић, Последњи Бранковићи стр. 58.

РАД ОДБОРА ОПШТИНСКОГ

РЕДОВНИ САСТАНАК
21 Октобра 1903 год.

Председавао председник београдске општине г. Коста Д. Главинић. Од одборника били г. г. Др. Јован Ђурић, Др. М. Радовановић, М. Кљидис, Др. Марко Лeko, М. О. Петровић, Д. Тадић, Петар Новаковић, А. Ј. Аксетијевић, М. Капетановић, Урош Благојевић, М. Штрбић, Тодор Мијаиловић, Р. Драговић, Д. Б. Миловановић, Дим. Наумовић, Св. Јанковић, Богоје Јовановић, Мих. Борђевић, Љуба Дојчиновић, Јован Смедеревац, Никола П. Димитријевић, Дамњан Стојковић, Лазар М. Матић, Милов. Милековић, Милош Валожич.

Деловој Марко Н. Новаковић.

I

Прочитан је записник одлука седнице држане 21 ов. мес. и примљен без измена.

II

По прочитању акта иследних власти АБр. 10080, 9979, 10073, 10002, 9965 и 9978, којима се траже уверења о владању и имовном стању извесних лица, — одбор је изјавио :

Да су му непознати: Радомир Филиповић, бив. практ., Михаило Стевановић, пиљар и Живко Стојковић, трговац; да је доброг владања и доброг имовног стања Милутин Обрадовић, б. трг.; да су доброг владања и средњег имовног стања Милорад Јовановић, опанчар и Богдан Лукић, чиновник; да је доброг владања и сиротног имовног стања Светозар Јанковић, ћурчија.

III

По прочитању акта VIII п. пука АБр. 9967, којим се траже податци о владању, угледу и моралним особинама Андре Михаиловића, секр. берзе одбор је изјавио :

Да је Андра Михајловић, бив. секр. берзе доброг владања, но да је у последње време душевно оболео.

IV

По прочитању акта Управе града Београда АБр. 10023, 10025 и 10024, којима се траже миш-

љења по молбама Стевана Кловића, званич. и жене му Милеве, Алексе Спасића, питомца дома сиротне деце и Саве Поповића, ђака, да се приме у српско поданство, — одбор је изјавио мишљење :

Да се молиоцима може по молби учинити ако томе не стоје на путу какве законске сметње.

V

Председник износи одбору на мишљење молбе Луке и Јована Машића, Синише Триковића и Милоја Ђуричића, који траже уверења о породичном односу.

По прочитању тих молби СТБр. 4415, 4345 и 4346, — одбор је изјавио мишљење :

Да се молиоцима могу дати уверења о породичном односу.

VI

Председник чита писмо одбора Ђачке Трпезе којим је изјављена благодарност председнику и одбору на послатих 39 динара за Ђачку Трпезу, — одбор је примио к знању ову благодарност.

VII

По прочитању извешћа грађев. одељења о држаној лицитацији за калдрмисање Позоришне улице ГБр. 3892 и поновне понуде Јакова Дамњановића, ГБр. 3924, — одбор је решио :

Да усвоји поновна понуда Јакова Дамњановића и уступи му се посао на довршењу калдрмисања Позоришне улице с тим, да овај посао изради према јединичним ценама у одобреном предрачуну са попустом од три од сто од истих јединичних цена, а према фактички израђеном послу, да му се овај посао исплати у месецу априлу идуће године и под осталим условима изложеним у његовим понудама.

Овом се одлуком замењује одлука одборске седнице држане 15 ов. мес. по овоме предмету.

годину“. Та олакшица имала је дакле да послужи Србима само као мамац да се населе, те да као добри ратници послуже као бедем угарској држави од Турака. И Срби долазећи да траже привремено склониште од најезде турске нису ни слутили да ће их овде чекати дуготрајнија и јача борба но у својој остављеној земљи; да ће под Хабсбурговцима готово вечито стајати под оружјем, јер ће се непрекидно борити или за туђе династичке интересе с Турцима или за папске и католичке сплетке и интересе са немачким протестантима или са Французима и другим народима а нарочито противу Маџара бориће се Срби крваво за аустриског цара а цар ће их, због верне службе, предати тим истим Маџарима на милост и немилост!

Пада у очи како су се у Срему, у коме данас готово само Срби живе, сачувала многа чисто маџарска имена места, ма да данас нема Маџара у Срему. Имена манастира: Кувеџдин, Бешеново, Ремета, Гргетег и Фенек јесу маџарска. Тако исто и понека имена места, као Манђелос, Ириг и друга.

Ми смо раније, на свом месту казали, да се словенско и српско становништво од старине одржавало у Срему у већини. Међу тим по овим маџарским именима места можемо закључити да је у Срему било можда још од X-ог века нешто и маџарског ста-

VIII

Председник саопштава одбору извештај грађев. одбора, да је за ону кућу на углу Хилендарске и Светогорске улице, за коју је председништво интерпелисао одборник г. Мих. Борђевић, да је склона паду, имао дозволу сопственик да је може оправити.

По саслушању тога, — одбор је примио к знању ово саопштење.

IX

Председник извештава одбор да је избрати члан комисије за проучење програма за проширење водовода г. Др. Милан Јовановић — Батут на осуству у Паризу и да ће се тамо дуже бавити, моли одбор да изабере још једног члана у ову комисију који ће бити хигијеничар.

По саслушању тога, — одбор је решио :

Да се замоли г. Едвард Михел референт за јавну хигијену у санитарском одељењу минис. војног да уђе у комисију за проучење програма за проширење водовода.

X

По прочитању молбе Јована Антонијевића б. кмета и надзорника гробља АБр. 9731, — одбор је, решио :

Да се малолетној деци Јована Антонијевића б. надзор гробља издаје на име помоћи по тридесет динара месечно из парт. бр. 34 расх. буџ. I до даљег решења.

XI

По прочитању акта београдске царинарнице ОПБр. 264, да општина плаћа за осветљење у прегледаоници царинарнице, пошто се њом служе и општински трошарински органи, — одбор је решио :

Да се царинарница од овог тражења, да општина плаћа осветљење у прегледаоници, одсије као од тражења неумесног.

XII

По прочитању мишљења одборске секције за трошарину АБр. 10.005, које гласи :

новништва, које је имало своје насеље у оним местима која носе сада маџарска имена.

Свакако је, при новијим и јачим навалама српских досељеника с југа, маџарско становништво потиснуто на север, оставивши трага само у појединим називима места, у којима су живели, а врло се често задржавају називи појединих места и од нових досељеника, који их или онакве исте приме од староседелаца или према свом језику дотерају. Тај случај свакако је био и у Срему, ма да у њему Маџари нису били староседеоци према већини српског становништва но само према једном делу српског становништва, које је доцније, махом по пропасти Србије, досељено. Међу тим могло је бити све маџарско становништво потиснуто на север, ну се могло, налазећи се са свију страна опкољено огромном већином српског становништва, и претопити у Србе, бар делимично, те се на тај начин још лакше могла сачувати поменута маџарска имена места, чија се насеља или само посрбише или напуштена из нова подигше.

Новији српски досељеници донели су и предали старијим српским досељеницима и историска предања о српским јунацима и догађајима који су постали јужно од Саве и Дунава, у српским средњевековним државицама. На тај начин Срем се у течају XV-ог

Године 1480. продре деспот Вук с кнезом Павлом и војводом Јакшићем до Крушевца, заузме га и у повратку преведу са собом многе Србе, који се населе у јужним крајевима Угарске. По сведоци угарских историчара деспот Вук и кнез Павле превели су тада (1481. год.) 50.000 Срба, који се код Смедерева превезу у Угарску па се населе у Банату, Срему и Бачкој. Угарска је влада из државних рачуна помагала ово исељавање Срба и радо их је примала и насељавала по јужним својим областима, да јој служе као бедем од Турске навале. Поред осталих узрока и имања српских манастира, који су се овом приликом умножавали, била су такође места, која су к себи привлачила српско насељавање. Ове исте (1481.) године донесени су на угарском сабору закони, по којима су се између осталог, Срби потпуно ослобађали плаћања десетка католичкој цркви, како би им се тиме настањивање олакшало, и да би се како изреком стоји у закону и други, који су још под турском влашћу изазвали да у Угарску прелазе. Ово ослобађање чинило се зато, што се Срби нису насељавали само на земљама своје господе или својих цркава и манастира, него их је било и на земљама старије сремске католичке властеле. Али из одлуке маџарског сабора види се да Срби нису били стално ослобођени овог десетка но само „за коју

„Да се простор на коме постоји стругара Прометне Банке сматра за стовариште трошаринско с тим, да је Банка дужна сву грађу која се на томе простору истовара осигурати од пожара код каквог осигуравајућег друштва. Стовариште да стоји под надзором Управе трошаринске.

2, да је Банка дужна сву грађу коју увози на стовариште из Србије пријављивати пре истоваривања нарочитим актом Управи трошарине са тачним назначењем броја комада и износом кубних метара; а за грађу коју увози из иностранства дужна је Банка да подноси београдској царинарници декларације у трипликату као и остали увозници — и Управа трошарине издаваће царинарници одобрење, да се Банци изда грађа ради истоваривања у банчино трошаринско стовариште, без наплате трошаринске таксе;

3, да Банка води тачно и уредно књигу стоваришта робе, која се мора у свему подударати са књигом управе трошаринске;

4, да се унета роба у трошар. стовариште за годину дана од дана истоваривања мора прерадити и извести;

5, да се извоз прерађене грађе из стругаре мора увек правити одговарајућим спроводницама које ће оверавати трошарински органи;

6, да се за гаранцију уредног плаћања трошарине за грађу, која се уноси за потрошњу у вароши, мора дати кауција 1000 динара. обрачун и наплата ће се вршити месечно.

Да је Банка дужна на концу сваке године на дан 1 јануара поднети управи трошарине:

а, стање неизрађене робе;

б, стање израђене робе;

в, количину извезене робе ван Београда и количину утрошене грађе у Београду, а све ово у циљу контроле коју ће Управа трошарине најдаље до 15 јануара сваке године извршити. Отпадак ће се ради изравнања узимати 40%, — одбор је решио:

Да се усвоји ово мишљење одборске секције за трошарину.

XIII

По прочитању молбе Томе Татнице чистача АБр. 9838, — одбор је решио:

века изједначио и усвојио све оно што је у старој српској краљевини, царевини, кнежевини и деспотовини чинило суштину наших народних историских предања, те је с тога сремско становништво (као и српско становништво Баната и Бачке) осећало сада своју засебност а с њиме и мисао о својој држави.¹

Угарски краљ Матија исте године кад и деспота Вука (1471.) признао је из истих побуда и Николу Илочкиг, бана мачванског и сремског за краља српско-босанског. То би био управо последњи краљ босански. Седео је у Илоку, где је имао своја добра, добијена од угарског краља.

Ма да у ово доба Црна Гора не беше још освојена од Турака, њени Црнојевићи не могоше се сложити и узвисити, да би могли привући себи Србе из осталих области на заједничку борбу и отпор Турцима. Срби из свију српских области упирају крајем XV. века очи к северу, ка деспоту Вуку, потомку династије Бранковића, од кога се надаху повраћају своје старе државе. Због тога је деспот Вук и могао у својим бојевима с Турцима скупити и имати под собом и по 16000 Срба.²

Деспот Вук умро је 16 априла 1485. год., не оставивши после себе породе, а

Одобрава се молиоцу месец дана осуства, које ће му се рачунати од дана употребљеног осуства одобреног решењем суда АБр. 9838; у дужности да га заступа Петко Стојановић, кога је оставио за заменика.

XIV

По прочитању молбе Мустафа Скопљаквића, имама беогр. џамије, АБр. 9919, — одбор је решио:

Да се оvd. џамији за осветлење приликом Рамазана изда из општинске благајнице две стотине динара; издатак да падне на терет општинске готовине, по добивеном надлежном за то одобрењу.

XV

По прочитању молбе Милоша Петровића, музиканта, АБр. 10122, — одбор је решио:

Да се Милош Петровић, музикант, прими за грађанина вароши Београда.

XVI

По прочитању молбе Николе Петровића, месара, АБр. 2067, — одбор је решио:

Да се Николи Петровићу, месару, уступи дућан на Цветном Тргу № 19 по годишњу цену од хиљаду две стотине седамдесет шест динара за време од првог јануара 190-четврте године до првог јануара 190-осме године, с тим да потребне оправке на овом дућану сам Никола изврши, а ако општини буде потребан тај дућан или га намисли уклањати с места на коме је, моћи ће отказати закуп и пре рока без икакве накнаде закупцу.

XVII

Председник извештава одбор, да је на дневном реду избор општинског пуномоћника; моли одбор да приступи избору или одреди комисију која ће прегледати поднесене пријаве.

његова жена Варвара (кћи кнеза Жигмунда Франкапана) преуда се за хрватског великаша Фрању Берисловића, који с њоме доби у мираз много земаља, које јој је завештао деспот Вук.¹

По народном предању деспот Вук („Змај — огњени“) основао би манастир Гергетег, који сада спада међу најбоље од свих сремских манастира.

По смрти Вуковој у брзо постави краљ Матија за српског деспота Вукову стрину Ангелину и њена сина Ђорђа, унука деспота Ђурђа Бранковића, од његова другог сина Стевана, који је 1477. г. умро у Фурландској.

На основу тога што се у Карловачком родослову (изд. Шафар., стр. 64.) вели „Гјорги и Јоана, сьномь слѣпаго Стефана, остаклиять имь краљь оугрьски Сръмь кь немь жити и господствокати“ изводили су многи наши писци да је тада наступило доба српске власти у Срему. Међу тим по мишљењу нашег умног и даровитог критичара, г. И. Руварца, ово је њихово деспотство, као што смо поменули, било само титуларно, а прави господари Срема били су и даље угарски краљеви.² Тога је мишљења и по Југословенству заслужни историчар, Др. Фрањо Рачки, који вели, да

По саслушању тога и довољном обавештењу, одбор је решио:

Да у комисију, у коју да уђу одборници г. г. Живојин Перић, Дим. Миловановић и Јован Смедеревац, проучи поднете пријаве и одбору предложи најзгоднија лица за општ. пуномоћника.

XVIII

По прочитању извешћа економата АБр. 10155, о држаној лицитацији за набавку зоби за исхрану општинских коња, — одбор је решио:

Да се сто седам хиљада девет стотина четрдесет килограма зоби за исхрану општинских коња набави од Димитрија Мирковића, трг., по девет динара и деведесет три пара динарске од сто килограма, према прописаним условима за ову набавку. Исплата да се изврши из дотичне буџет. партије.

XIX

По прочитању понуде Филипа Мирковића, пенз. АБр. 11280/902, да мусе уступи општинско земљиште, — одбор је решио:

Да се имању Филипа Мирковића, пензионера, арондише општин. земљиште, регулационог фонда у Рајићевој улици по цени од тридесет пет динара од квадратног метра, што свега чини за педесет осам квадр. метара и пет кв. десиметра две хиљаде тридесет један динар и седамдесет пет пара динарски.

XX

По прочитању понуде г-ђе Јелене Стокићке, АБр. 691, да јој општина исплати четрнаест хиљада динара, са колико је оштећена њена кућа приликом нивелације Топличиног венца, — одбор је после довољног обавештења решио:

Да се г-ђи Јелени Стокићки исплати четрнаест хиљада динара у сребру на име накнаде штете нанесене њеној кући прили-

деспоте српске нису имали каквих изузетних повластица и права, већ само таква, каква су имали и остали племићи и властела, а „о каквом посебном управном земљишту, о каквом изузетном праву у Сремској жупанији не може бити за оно доба ни спомена.“¹ Међу тим и ако су сремски деспоти имали у Угарској положај, какав је имао н.пр. хрватски бан или војвода ердељски ипак је разлика у томе што је уз сремске деспоте, Бранковиће, био стари глас владалачке титуле господарства над Србијом и уз њих је српски народ био навикнут на славу свога имена и на свој понос народни. То је давало деспотима сремским снагу, која је Србе к њима привлачила и досељавала, па је с тим фактом, као с политичком чињеницом, рачунао и краљ Матија, кад је год. 1471. у Вуку Гргуреви Бранковићу обновио деспотско достојанство. И ма да се сремска жупанија на крају XV. века по форми налазила исто онако као и у почетку тога века, ипак је она на крају тога века била са свим другојачија по свом становништву и по тежњама, вери и оданости тога становништва. Ово се јасно види и по усменој литератури нашој, као и по летописима, који поред осталог, и смрт сремских деспота бележе начином као и за старе српске владоце. У народу се дакле и у

¹ Ст. Новаковић, Последњи Бранковићи, стр. 53.

² М. Schimek, Politische Geschichte des Königreichs Bosnien und Rama, стр. 170.

¹ М. Mesić, Pleme Berislavića, Rad, VIII, 64.

² Ил. Руварац, Стари Сланкамен, стр. 22.

¹ Književnik za god. 1865., стр. 476.

ком вивелације улице Топличин венац, но с тим да ову садашњу кућу поруши и другу на спрат подигне. Издатак овај да се учини у 1904 години из кредита за изградњу калдрме и друмова.

XXI

Председник извештава одбор да је на дневном реду избор комисије за проучење програма специјалних општ. радова за 1904 годину. По саслушању тога, — одбор је решио :

Да у комисију за проучење програма великих општ. радова за 1904 годину уђу г. г. Милан Капетановић, Манојло Клидис, Јован Смедеревац, Аксентије Аксентијевић, Адолф Шток, Раденко Драговић, Милан Димић, Живојин Перић и Милан Петровић, с тим, да ова комисија може пуноправно функционисати када је на окупу пет од ових чланова.

XXII

Председник извештава одбор да је општ. суд по закону дужан да поднесе одбору на одобрење општ. буџет за 1904 до 1 новембра тек. године. Да је општ. суд почео био да саставља општ. буџет за 1904 годину, али немајући на расположењу довољно времена није могао да тај посао благовремено сврши, већ је спремио потребне податке за састав општ. буџета, а решио да се умоли одбор да из своје средине избере ужи одбор да са судом пројектује општ. буџет.

Моли одбор да овај предлог суда усвоји. По саслушању тога, — одбор је решио :

Да ужи одбор у који да уђу одборници г. г. Алекса Крмановић, Др. Јован Ђурић, Тодор Михаиловић, Јован Смедеревац, Тома Цинцар-Јанковић, и Божа Живковић, са општ. судом пројектују општ. буџет за 1904 годину, ужи одбор може пуноважно радити када су тројица од изабратних чланова истог присутни.

ондашњој нашој интелигенцији веровало да су то више деспоти српски него великаши угарски. Народ који је једнако очекивао час свога ослобођења, имао је вере у деспоте, као у своје владоце, и надао се да ће се моћи потиснути Турци, а ове су се родољубиве наде појачале после победа над Турцима, одржаних 1471. и 1481. год.¹

Са деспотом *Ђорђе* дође у Срем и мати му *Ангелина* и брат *Јован*. Они се настале у *Купинику*, близу *Саве* (1486. год.). У *Купинику* се често бавио и њихов дед, деспот *Ђурађ Бранковић*, а њихов брат од стрица, деспот *Вук*, стално је живео у овом месту.

Осим *Купиника* (или *Купинова*) деспоти *Бранковићи* држали су у *Срему* као феуд и ова места: *Беркасово*, *Карловце*, *Крушедол*, *Марадик*, *Чортановце*, *Грабовце*, *Крчедин*, *Пазуху*, *Ипђију*, *Луково*, *Доброди*, *Нерадин* и друга.²

Као год деспот *Вук* тако и његова браћа од стрица, *Ђорђе* и *Јован*, живеше непрестано у нади да ће се Турци моћи помоћу Угара сузбити и да ће се они ма кад повратити на престо ослобођене Србије. И цео српски народ ово је желео и чекао, па је зато лако и веровао и живео у овим патриотским али лаковерним надама.

РЕДОВНИ САСТАНАК

28 Октобра 1903 г.

Председовао председник београдске општине г. Коста Д. Главинић. Од одборника били г. г. Др. Јован Ђурић, М. Клидис, С. Авријел, Р. Драговић, Тодор Ј. Мијаиловић, Д. Тадић, А. Ј. Аксентијевић, Др. Марко Леко, М. О. Петровић, Петар Новаковић, Јанаћ Костантиновић, Др. М. Радвановић, Јов. Максимовић, Б. С. Живковић, Урош Благојевић, Милош Валожић, Милан Димић, С. М. Веселиговић, Живојин М. Перић, Јов. Смедеревац, Мих. М. Ђорђевић, Богоје Јовановић, Св. Јанковић, Милош Миленковић, Д. Б. Миловић, Д. Наумовић, Тома Цинцар-Јанковић, Дамњан Стојковић, Лазар М. Матић, Ник. П. Димитријевић, М. Штрбић.

Деловођ, Марко Н. Новаковић.

I

Прочитан је записник одлука седнице држане 21. ов. мес. и примљен без измена.

II

По прочитању акта иследних власти АБр 10350, 10246, 10140, 10139, 10268, 10381, 10291, 10371, 10372, 10370, 10290 и 10321, којима се траже уверења о владању и имовном стању извесних лица, одбор је изјавио :

Да су му непознати : Јован Прелић, Евица ж. Филипа Хајцмана, Даринка Вељковић, служавка, Новица Јовановић, зидар, Стеван Перкић, молер, Ката Ланг, служавка, Милан Ластавица, слуга, да су доброг владања и доброг имовног стања Богосав Ђукић, каф., Димитрије Барбуловић, члан кварта, Петар Видаковић, економ, Драгољуб Поробић, шпедитер, Михаило Миленковић, шпедитер и да је доброг владања и сиротног стања Хермина Највирт, удова.

III

По прочитању акта Управе града Београда АБр. 10166, 10176, 10188, 10366 и којим се траже мишљења по молбама Марка Дабетића, Ђака, Димитрија Мартиновића, Ђака, Јоце Димића фризера и жене му Емилије, Ристе Т. Пророковића, званичника и Јанка Поповића и жене му Савке, због поданства, — одбор је изјавио мишљење :

Да се молиоцима може по молби учинити, ако томе не стоје никакве законске сметње на путу.

У тој намери српски су се деспоти непрестано молили Господу Богу, да „съткоритъ съ нами милостъ скою съткорити мѣ господина сръклемъ“.¹

Ђорђе је био деспотом српским око десет година управљајући мирољубиво повереном му облашћу уз припомоћ своје мајке Ангелине и брата Јована. Једино са Ловром Илочким, који је од оца наследио нека добра у Срему и био се јако осилио, имао је деспот Ђорђе сукобе и живео с њим у крвавој завади.²

Крајем XV века покалуђери се деспот Ђорђе у граду *Купинику* и доби име *Максим*. На његово место поста деспотом његов брат *Јован*, који се раније, поред брата Ђорђа, такође називао деспотом, јер налазимо у споменицима, да су сва акта заједнички потписивали. Међу тим по оставци Ђорђевој постао је Јован деспотом, како изгледа, и без постављења од стране угарског краља Владислава, јер из споменика видимо, да је Максим пред млетачким дуждом изјавио, да је деспотство својом млађем брату „уступио“.³

Деспот Јован држао се јуначки неко време у *Купинику*, бранећи јужну границу Срема од турских упада, али се на по-

IV

Председник износи одбору на мишљење молбе Милорада Јовановића, пенз. капет., Павла Стефановића, пенз, и Стевана Неранџића, који траже уверења о породичном односу.

По саслушању тих молби Ст. Бр. 4427, 4516 и 4508, — одбор је изјавио мишљење :

Да се молиоцима може дати тражено уверење о породичном односу.

V

На интерпелацију одборника г. Мих. Ђорђевића, исписану у књизи интерпелација 30 септ. ов. год. председник је одговорио, да је израђен план са списком експропријације оног дела болничке баште који има да се заузме за регулацију кнез Милетине улице и тај се предмет налази код грађевинског одбора ради заклетве проценилаца и извршења процене тога имања. Чим се сврши та процена приступиће се регулацији Милетине улице.

Одборник г. Мих. Ђорђевић, изјавио је да је задовољан са овим одговором председниковим и желео би да се што пре изведе регулација Милетине улице.

По саслушању тога одбор је примио к знању ове изјаве председника општине и одборника г. Ђорђевића.

VI

По прочитању решења суда АБр. 9677, којим је решено, да се општина београдска не пријављује у масе пок. краља Александра и краљице Драге, за повраћај јахте, коју им је општина поклонила приликом верења и саслушању говора одборника г. Живојина Перића, који је с правног гледишта објаснио да општина нема право на повраћај датог поклона пок. краљу Александру и пок. краљици Драги, — одбор је примио к знању ово решење суда и објашњење одборника г. Перића с одобравањем.

VII

По прочитању молбе Вучка Грујића, АБр. 10409, — којом је молио да му се уступи под-

слетку, због веће турске силе, мораде повући нешто даље од границе и пресели се у Беркасово, где је остао до своје смрти. Он је са својом матером Ангелином и братом Максимом помагао и прилагао црквама и манастирима у Срему, па и ван њега.

Имовно стање деспота Бранковића било је врло повољно као и њихова деда Ђурђа, а то је доприносило њихову утицају на дођаје тога доба. Још у почетку деспотовања Ђурђа и Јована позајмише они 12.000 дуката краљу угарском, а он им даде у залогу Беркасово са околином, што Бранковићи задржаше, јер им краљ позајмљену суму није вратио. Писмом од 3 нов. 1495 г. одредише деспоти 500 дуката као годишњи поклон манастиру св. Павла у Светој Гори а идуће године одредише манастиру Хилендару као годишњу помоћ 1000 дуката. У писму које је деспот Јован писао у *Купинику* 23. јула 1499. год. вели он да ће поред осталих и манастиру Есџигмену давати све оно што му је дед његов Ђурађ давао, само ако му се Бог смиљује те га учини „Господина сръклемъ“.¹

Посланик млетачки на угарском двору, Себастијан Бустинијан, у свом извештају бележи о деспоту Јовану да је то човек врло угледан и храбар и да тежи да постане деспот над Србијом. Он помиње да

¹ Ст. Новаковић, Последњи Бранковићи, стр. 77.

¹ Fr. Miklosich, Monumenta Serbica, стр. 543.

² М. Месић, Раd, књ. VII, стр. 75.

² Klaić, Opis zemalja, I, стр. 183.

³ М. Месић, Раd, VIII, 76. (Sanudo, Arkiv, VI, 222).

¹ Fr. Miklosich, Monum. Serb., 542.

закуп дућан у општин. згради, који и сада држи, по цену 80 дин. месечно до 1 маја 1904 године, — одбор је решио:

Да се одбаци ова молба г. Грудића, пошто је општини потребан исти дућан.

VIII

По прочитању молбе грађана улице Молерове, одбор је решио:

Да се грађанима улице Молерове на средокраћи исте подигне јавна чесма о трошку општинском.

IX

По прочитању молбе друштва за прераду биља и растиња АБр. 10369, — одбор је решио:

Да се друштво за прераду биља и растиња веже с општинским водоводом о своме трошку, под погодбама за остала индустријска предузећа, која траже веће количине воде.

X

По прочитању молбе Стевана Луковића, АБр. 4041, да се допусти, да његову стару кућу још не руши, пошто није добио регулациону линију, одбор је решио:

Да се одбаци ова молба Стевана Луковића и остане при ранијем одборском и судском решењу, донесеном по овоме предмету.

XI

По прочитању молбе Крете Смиљановића, АБр. 10308, да му се имању арондишу један део земљишта регулационог фонда, — одбор је решио:

Да ужи одбор, у који да уђу одборници г. г. Пера Новаковић и Јован Смедеревац, с председником општине, ступи у ближи споразум и погодбу са Кретом Смиљановићем о уступању овог општин. земљишта, но да погодба важи када је и одбор одобри.

су 1501. год. деспот Јован и бан Београда ударили на Србију. Један део њихове војске опсео је Смедерево а други пустошио по Србији. Исте године ишао је деспот с војском на Босну и довео много робља попаливши многе вароши и села чак до Црне Горе. И 1502. год. спомиње се деспот Јован и то као старешина над 10.000 коњаника, који су били скупуљени на Дунаву за нападање Турака. Турци су покушавали да поклонима и поткупом добију од деспота мир, али нису успели.¹

Кад су се крајем XV. века Млечићи уплели у ратове с Турцима и кад су се тога ради почели склапати савези хришћанских народа противу Турака, деспоту се Јовану учини да ће се с помоћу ових хришћанских народа Турци моћи отерати из српских земаља те 1500. год. понуди Млечиће да ће уз њихову новчану помоћ наоружати 2000 Срба (1000 пешака и 1000 коњаника) и с њима помагати Млечићима противу Турака. Кад ова понуда оста безуспешна пошље он свога брата јеромонаха Максима 1502. г. у Млетке да се о томе с дуждом и већем лично споразуме. Исте године деспот Јован разбије Турке под Зворником. То је била последња борба с Туцима за његова живота. Млечићи крајем исте године уговореше мир с Турцима те

XII

По прочитању извешћа ГБр. 4037, ужег одбора о постигнутом споразуму са Љубомиром Јовановићем пред. прв. суда, — одбор је решио:

Да се имању г. Љубомира Јовановића. предс. суда арондише општинско земљиште регулационог фонда у ул. Молеровој по цени од осам динара од квадратног метра, што свега чини за осамдесет осам кв. мет. и двадесет шест кв. дес. седам стотина шест динара и осам пара динарских.

XIII

По прочитању извешћа АБр. 10240, ужег одбора о постигнутом споразуму са Костом Триковићем оvd. каф., — одбор је решио:

Да се имању г. Коста Триковића каф., арондише општинско земљиште регулационог фонда и то: у улици Видинској у два метра и двадесет шест кв. дес. по петнаест динара од кв. метра што чини тридесет три дин. и 90 пара дин.; у улици Кнез Милетиној у шест метара и шесет кв. десим. по шест динара од квадратног метра што чини тридесет девет дин. и 60 пара дин. и за друго парче земљишта у Кнез Милетиној улици у шест кв. мет. и и два кв. десим. по шест дин. од квадратног метра што чини тридесет шест дин. и 12 пара дин. свега у износу сто девет динара и шесет две паре динарске, с тим да исти приликом заузимања истог земљишта за улице нема права да тражи већу накнаду од ове коју сада општини даје и да нема права тражити никакву накнаду за рушење зграда, подигнутих на истом земљишту, кад потреба захте да се исте због регулације руше.

XIV

Председник извештава одбор, да је на дневном реду избор благајника општине трошарине, да је решењем одбора од 11 јануара ов. год. одређен ужи одбор, да оцени пријаве кандидата за благајника трошаринског, да је

и мисија Јованова брата, Максима, оста безуспешна.¹ Глас који му је брат Максим донео из Млетака на деспота Јована силно је утицао. Он му је уништио све наде и он тај удар не проживе за дуго. Умро је 10. децембра исте (1502.) године. Како није имао порода то његова добра у Срему (по средње-вековном, феудалном обичају) припадну краљу, који их преда другом, те Јованов брат Максим (тада јеромонах) оде из Срема у Влашку, где поста владиком. Из Влашке вратио се у Срем око 1509. год. и тада од својих пријатеља, браће Јакшића, који су имали земље у Срему, добије место *Крушедол* и ту с новчаном помоћи Јована Његоје Басарабе (доцнијег влашког војводе) подигне манастир истога имена (између 1512. и 1516. год.).² Владика Максим умро је 18. јан. 1516. год. Православна црква и њега а и његова брата деспота Јована и мајку њихову Ангелину поштује и празнује као светитеље.

Народно предање задржало их је у лепој успомени, а нарчито владика Максима коме приписују, сем Крушедола, оснивање и обнављање и других сремских манастира (Хопова, Врдника — Раванице).

Од многобројних сремских манастира постала је већина у XIV. и XV. веку а

тај одбор издвојио неке пријаве али није оставио никакав писмени извештај; моли одбор да изврши избор благајника.

По саслушању тога одбор је решио:

Да исти ужи одбор одређен 11 јануара ов. год. прегледа све пријаве за општинског трошаринског благајника и предложи одбору најзгоднија лица за благајника трошаринског.

XV

По прочитању понуде Косте Р. Параноса, АБр. 8375, да општина одкупи имање „Параносав хан“ за просецање улице Моравске, и довољног обавештења, — одбор је решио:

Да ужи одбор, у који да уђу одборници г. г. Димитрије Наумовић, Јован Смедеревац, Др. Јован Бурић, Петар Новаковић и Тома Цинцар-Јанковић, с председником општине, пошто предходно упита суседе пошто би примили да им се уступи оно земљиште, које општини не би било потребно за просецање улице, ако би општина откупила „Параносов хан“, — ступи у ближи споразум и погодбу са сопствеником Параносовог хана о откупу овога имања но да погодба тек онда важи када је и одбор општински одобри.

XVI

Председник извештава одбор, да је на дневном реду избор општинског пуномоћника, моли да се саслуша усмени извештај ужег одбора одређеног у одборској седници од 21 кв. мес.

Одборник г. Живојин Периф, као члан ужег одбора, у име истог одбора подноси извештај у следећем: да су се за општ. пуномоћника. поред оних који су се пријавили до остављеног рока у објављеном конкурс, а чија су имена саопштена одбору у прошлој седници јавили после остављеног рока и г. г. Драгутин Стаменковић и Павле Маринковић, оvd. адвокати.

Да је ужи одбор узео у оцене и њихове пријаве поред пријава оних који су се јавили до остављеног рока, а налазећи да им то не

неки су доцније саграђени или старији обновљени. Манастири сремски и у средњем веку била су важна верска и просветна српска средишта, а крајем XV. столећа, по пропасти српске државе, Срем са својим манастирима за неколико столећа био је главно средиште српског верског живота и целокупне српске просвете, у колико је исто било у то доба. Са својих манастира Фрушка Гора поста Србима новом Светом Гором, која је у толико боље могла да користи целом српском народу, што му је била много ближа но јужна му Света Гора са својим Хилендаром.

У Фрушкој Гори има до 16 српских православних манастира. То су: *Крушедол*, *Гргегег*, *Хоново*, (у ком се закалуђерио наш мудрац Доситеј Обрадовић), *Врдник* или нова *Раваница*, (где се чувају мошти кнеза Лазара), *Ремета* (по постанку међу најстаријим), *Шушаговац*, *Привина Глава*, *Фенек*, *Лазак*, *Бешеново*, *Раковац*, *Кувездин*, *Беоцин*, и *Мала Реметица*. Готово сви су подигнути на најлепшим положајима, у долима и косама планинским.

— Наставиће се —

¹ Ст. Новаковић, Последњи Брацковићи, стр. 73 (по В. Макушеву, Monumenta hist Slav. merid.).

¹ М. Месић, Племе Бериславића, Rad, VIII, 77.

² И. Руварац, Прилошци, Гласник, XLVII, 182.

исметаништа да буду бирани, ако су зато по добни задржао три кандидата за општин. пуномоћника и то: Драгутина Стаменковића, Димитрија Тадића и Павла Маринковића, да их излаже по годинама, не истичући ниједнога првенствено, остављавајући одбору на вољу, да ако жели, бира и кога од осталих кандидата.

По саслушању тога одбор је приступио тајном гласању с цедуљицама, предходно избравши за бројаче гласова одборнике г. г. Манојла Клидиса и Др. Јована Ђурића. Пошто су цедуљице покушане од присутних одборника и пребројане нашло се је, да је г. Павле Маринковић, посланик Србије у оставци добио: десет гласова, г. Димитрије Тадић, адв. седам, Драгутин Стаменковић саветник у пензији шест, Ђока Карајовановић, адв. три и Коста Томић, адв. три гласа.

Како ни један од кандидата није добио половину и један више гласова од броја присутних одборника то је приступљено на исти начин гласања тајно ужем избору између два кандидата, који су добили највише гласова и то: г. Павла Маринковића и Димитрија Тадића.

По поновном тајном гласању и пребројаним цедуљицама нашло се је, да је осамнаест гласова за г. Павла Маринковића и шест за г. Димитрија Тадића, шест је цедуљица било празних.

Према оваквом исходу гласања, — одбор је решио:

Да је за општинског пуномоћника изабрат г. Павле Маринковић, адвокат и посланик Србије у оставци.

Примедба. Одборској седници кад је ова одлука донесена није присуствовао одборник г. Дим. Тадић, као интересован.

НЕКОЛИКО ОПШТИНСКИХ УСТАНОВА НА ЗАПАДУ

ВЕЛЕШКЕ

ЈЕДНОГ ОПШТИНСКОГ ЛЕКАРА

НАСТАВАК

(6)

Новине по гробљима

I

Као год што смо ми напустили Марково старо гробље, па изишли на Владановац, исто су тако и пештанци престали копати своје мртве у керенешком старом гробљу, па их сад износе на ново гробље, које је читав сат електричним трамвајем удаљено од саме Пеште.

На том новом пештанском гробљу из далека се још види нова велељепна чивутска синагога, коју саградиле добровољним прилозима до близу милијон Мађара, мојсијеве вере, а с десне стране нове синагоге примећује се тек кад се дође близу, једна дугачка, за спрат и по висока грађевина са поравњеним кровом. До те чудновате зграде отворене су велике вратнице за улазак у хришћанско одељење, а с друге стране вратница ударени су темељи за исто такву грађевину.

Та зграда садржи модерна, у правом смислу речи вечна пребивалишта богатих грађана, који свака за се поручује у овој згради зидану гробницу. Те гробнице дугачке су колико мртвачки сандук, широке и високе су по 60 см. цементиране су изнутра, па кад приме у се свога госта, затварају се спреда мермерним плочама, чије се ивице опет цементују, те се тако гроб херметички затвара. Овако зазидани

гроб остаје по гробљанским прописима *вечито* затворен.

Зграда броји преко две стотине овако зиданих гробова или *крипта*, које у истини личе оним првобитним подземним рупама, у које су се први хришћани сарањивали по катакомбама. Средином зграде иде ходник, а десно и лево дужином и ширином леже крипте. На мермерном затварачу изрезано је име становника. Повеће породице закупе по неколико крита једну до друге, или једну над другом, да буду и у вечности у непосредном суседству. Крипте су веома скупе, једна стаје преко 200 круна. За то се ту већином и сарањују богаташи, који осим те цене могу подизати скупе надгробне споменике, који су нанизани по равном крову ове зграде.

Са крова се иде нарочитим гвозденим степенима у доње ходнике. Мртво се тело пак поставља на нарочити механизам, који сам силази доле и онда се на колицима вози куда и докле треба.

Завођење ових крипта, ево како се брани:

У потпуно изолисаном простору без влаге и ваздуха, биће распадање човечјег тела у опште без икакве штетне последице по здравственост околине.

Али кад се зна, да је распадање човечјег тела само један природни хемијски процес — сагоревање — и када нас даље искуство учи, да тај процес ваља што пре убрзати а не одуговлачити, онда нам је дужност покопавати мртве у земљу, кад модерно спаљивање још није добило опште примене у свету. Покопавање ваља обавити у онаквом облику, у каквом ће распадање ићи најбрже, дакле у дрвеним сандуцима и то директ у земљу. Код Чивута и дан данас важе ова правила, па је и код нас у почетку ваљада тако било. Пуста трговина с мртвим телима измислила је металне сандуке и зидане гробнице.

С тога смо најодеудније противни подизању крипта, јер ће оне бити за непрегледан низ година извор своју могућих заразнихне пријатеља једне многољудне вароши.

II

На *бечком централном гробљу* видели смо један нарочити начин за сахрањивање сиротиње, који би дао лако применути и код нас. То су јевтини *заједнички, општи гробови* (Massengrab). Дугачки су по 10 метара а широки 4 метра, тако да 2 реда сандука могу један поред другог стати. Дрвени сандуци ређају се један уз други, нераздвајају се нимало земљом. Кад се доњи ред испуни заспе се гроб земљом за један педаљ, па се онда ређа други а за њим и трећи ред сандука. Кад се заједнички гроб са свим испуни затрпава се у једну општу хумку. Сродници умрлога добијају тачну нумеру и место, где им се рођак налази и они онда украшавају то место, или му га означе јевтиним гвозденим крстом или каменом. Време лежања траје 30 година и не може се обновити. Цена је незнатна, до 6 круна.

Са истих разлика, због којих смо били противни зиданим криптама, одушевљавамо се овде заједничким, општим гробовима, јер видимо непосредан додир човечјег тела са земљом, т.ј. овде се примећује најбржи начин природног хемијског процеса — сагоревања.

За то бисмо и препоручили, да се крајне парцеле нашег гробља претворе у заједничке гробове са дужим трајањем а јевтинијом ценом. Десето-годишњи рок наших гробова и сувише је мали за потпуно сагоревање, па за то често и бива да нови, мртавац наиђе на старога у истом гробу.

III

На *бечком гробљу* опазили сами једну ситницу и она нас је одмах придобила својом практичношћу. Сетисмо се како је у нас. Мртавац се увози у гробље и довози до пред сам гроб. Ту га извежбани гробари изгледаним конопцима, по неки пут доста вешто, спуштају у хладни гроб. Неки пут им се исклизи конопац, или се на изгледаном месту прекине те се мртавац још последњи пут раздрма, као последњи покушај, да се није само утајао, те да иде жив под земљу или се и сам гробар оклизне или сруши са ровитим земљиштем, и оде заједно са мртавцем у јаму. Ово се дешава извежбаним гробарима, а може се замислити како је почетницима у том послу.

На место наших вештака при спуштању мртвога тела у гроб, видели смо у Бечу нарочити *апарат за спуштање мртваца*, који је постављен над отвореном раком. Апарат је од ливеног гвожђа, шири од раке за добрих 30 см. тако да се може ставити чврсто над раком. Више главе уздиже се гвоздена табла са разним украсима у виду крста и упаљене буктиње. Ова табла скрива на својој леђној страни чекрк са ручицама за управљање и њоме, па дакле и целим апаратом, руководи *само један човек*. Правоугаонички (сличан раци) шупљи простор овога апарата пресецају попречке четир кајиша, који су с горње стране обложени кожицом, да дуже трају. Кајиши су скопчани и затегнути над раком нарочитим алкама. Сандук са мртавцем полаже се на затегнуте кајише. После завршног опеца и последњег „вјечнаја“, онај гробар, што стоји иза табле а више главе мртавцу, окреће полако чекрк и сандук се полако, без шума, као невидљивом руком подржан, спушта у гроб. Колико пијетета према мртавцу у том човечанском спуштању у вечну кућу, колико утехе заосталим сродницима у том освећеном моменту, кад полако губе из вида свога, може бити, најмилијега. Кад је мртавац стигао на дно раке, одкопчавају се на свакој страни по два кајиша, те се обртом чекрка у супротном правцу могу подићи горе, те по ново скопчати и затегнути. Тако спремљени апарат преноси се лако на четир ручице утврђене на 4 угла овог апарата, на другу ископану јаму. Апарат је тежак до 100 килограма, те га два човека могу премашити олако с места на место. Уз апарат иду и два гвоздена тањира за земљу, а такође и две гвоздене кашике, којима се земља баца за покојником.

За употребу овог апарата бечка општина наплаћује по две круне од лица; фабрична му је цена 700 круна, дакле 350 погребна исплате га са свим.

Ми препоручујемо нашој општини, да набави што пре овакав апарат. За неколико месеци ће га исплатити, па га на даље не мора наплаћивати; ако га наплаћује само по један динар од употребе имаће већ на крају прве године сталан приход од овога практичнога апарата за спуштање мртваца у гробове.

IV

Мислимо, да нема плашљивијег света од мртваца, него што је наш свет. Чим болеснику излети последњи издах из груди, изгуби на један пут све наше симпатије, дође нам страхан, те га се и бојимо. За то наш свет једва и чека, да га што пре изнесе из куће и сахрани. Није нам се једанпут само десило, данам као квартовном лекару дођу с молбом, да се мртац раније сахрани него што треба; па шта више, ако је болесник за сахрану незгодно издахнуо, није никаква реткост да се истинито време умирања прикрива а казује лажно време, само да би га тога дана могли сахранити. А догађа се, да се „до гроба ожалашћена породица“ љути на лекара, што није раније стигао, јер самртник „почиње већ да смрди.“ Сва ова прикривања и љутње могли би се избећи, кад би имали на новом гробљу *кућу-мртвачницу*.

Ми замишљамо ту кућу у виду осмоугаоног павиљона, где би свака страна осмо-угаоника била по једна засебна капела спремна да представља православну, католичку или чивутску црквицу а средина — дакле средиште осмоугаоника била би мала сала уређена и удешена за просектуру, т.ј. у тој би се сали сецирали *сви сумњиви* смртни случајеви, а те би секције бесплатно вршио нарочити општински просектор. У таквој би капелици проводили мртваци 48 часова, лежећи на столу и са електричним звонцетом у рукама, које би најмање и најфиније покрете примало и јављало просектури. Овим би се начином обамрли самртници спасавали ужасне смрти испод земље или у зиданој гробници. Наша уредба о овоме тражи само 24 часа лежања пред сахраном, а власт има право само кужне и заразне мртваце да одмах износи из куће и спроведе у капелу на новом гробљу. Требало би дакле новом уредбом одредити 48 часова (као што је у целом осталом свету) да протекне од смрти до сахране, а тако исто или све мртваце спроводити у мртвачницу, или само смртне случајеве из оних породица, које лекару не покажу нарочиту собу, у којој ће остали живи чланови проводити време, докле им се мртац бави у кући. Јер је ово сушта истина, да многобројне породице живе у само једној соби и кад се деси смртни случај, онда спавају здрави по целу ноћ са мртацем у истој соби. А да ово не одговара ни хигијени, нити основним условима за чување народног здравља, јасно је као дан.

У страном свету све болнице имају своје лепо удешене мртвачнице. И по гробљима, као на бечком централном, па и на загребачком подигнуте су куће-мртвачнице.

*

Осим ових кућа у Бечу смо видели и т.зв. *мртвачке коморе*, у које се смештају убијени, самоубице и напрасно умрли. Особито су згодне ове коморе за распознавање умрлих, јер се често дешава у великим варошима, да се непознати људи убију или напрасно умру, те их онда иде свет, да упознаје, да би се таквим начином дошло, до тачног имена и тачне адресе умрлога. У бечкој мртвачкој комори на Табору били смо хује среће, да лета 1902 године упознамо у лешу, који је донешен из

пратерске шуме у комору, тело доброга друга и честита пријатеља Ђоке Селића, инжињера из Београда, који револверским мецима прекрати себи свој млади живот.

*

Поред многих мртвачница Париз има и једну веома интересну и корисну установу, а то је *морга*. Сена текући кроз Париз обухвата баш у средини вароши једно острво, на коме се и данас горостасно подиже богородичина црква. Иза цркве на самом вршку острва подигнут је павиљон, у коме су увек изложени мртваци, за које нико није могао казати ко су и одакле су. У прво време су били ту излагани само дављеници, јер су са тога краја острва према обема обалама Сене разапете мреже кроз које ни један удављеник не може проћи, већ ту мора застати. Из мреже се лешеве ваде и излажу у морги. На двоја велика врата улази се у пространи ходник који при дну има велики излог, у коме су изложени мртваци, онако како су ухваћени или нађени. Мртваци леже на широким таблама, које се по вољи могу спуштати и дизати. Свет гледа кроз стакло поређане мртваце, а тела им се мртва не распадају нити заударују, јер је у том мртвачком одељењу температура спуштена испод нуле, те се лешеве ови одржавају у смрзнутом стању, па зато и могу да трају у излогу по 6 месеци, а да се не укваре. У морги се сад излажу све самоубице, за које се не може да утврди име и постојбина, а тако исто и све непознате жртве разних разбојништва, којих има ужасних у тако многољудној вароши као што је Париз. Цео Париз сматра за дужност, да бар један пут недељно посети моргу, да може бити упозна којег свог пријатеља или познаника у њеном излогу.

V

На бечком централном гробљу подигнуте су аркаде, под којима се налазе *свечани гробови* славних људи. И ако се славни људи овековече својим радом, и ако списима својим остављају трајну успомену после себе, ипак поштовање према тим великим људима тражи, да им се гробови знају и да им се гробови у чистоћи одржавају. За то свако гробље одреди извесно место за те свечане гробове; примајући га на то одељење варош га одликује као реткога човека, а разна друштва и одбори старају се, да се на гробу подигне што величанственији камени споменик.

На пер-ла-шеском гробљу у Паризу растурени су гробови славних људи на све стране, али се они одржавају тако лепо, да човек-путник из далека још спази, да је то гроб каквог заслужног човека.

Од нашег старог гробља није се могло тражити, да уреди своје велике мртве, али се од новог гробља и могло и требало захтевати, да једно месташце одреди славним Србима. Ну, то се није учинило, и кад се није у почетку учинило не треба мислити да се то не може никад више учинити. Исто баш као на загребачком гробљу, могао би се десни зид од уласка на наше ново гробље, у продужењу Јовичићеве црквице, посветити свечаним гробовима. Три метра широки појас поред зида поделио би се на

свечане гробове, те да је само воље, ми би од нове године већ могли пренашати наше бесмртне мртве са старог гробља у ново одељење, те би тако наше великане спасли од корова и заборавности, као што су гробови Даничића и Јакшића у заборав потонули, или би им дали вечита мира, да им гроб не служи за стазу, као што данас сваки пешак преко ташмајданског брега гази гроб. Милице Стојадиновићеве — Српкиње.

О Б Ј А В А

На дан 17 новембра тек. год. од 2 до 5 сати после подне, држаће се у канцеларији економног одељења суда општинског јавна усмена лицитација, за издавање под закуп општинског подрума код Текије на Краљевом Тргу.

Кауција се полаже при лицитацији у 100 динара у готовом новцу или у срп. држав. хартијама од вредности.

Ближи услови могу се видети у канцеларији економног одељења сваког радног дана од 8 до 12 пре и од 2 до 5 сати после подне а празником од 9 до 11 сати пре подне.

Од суда општине београдске 31. октобра 1903 год. АБр. 10537, у Београду.

О Б Ј А В А

На дан 24 новембра тек. год. од 2 до 5 сати после подне, издавање се путем јавне усмене лицитације под закуп пиљарска места са тезгама у великој згради на Цветном Тргу.

Лицитација ова држаће се у кафани код „Сложне Браће“ на истом тргу.

Кауција се полаже при лицитацији у 15 динара у готовом новцу.

Ближи услови могу се видети у канцеларији економног одељења суда општинског сваког радног дана за време канцеларијско а празником од 9 до 11 сати пре подне.

Од суда општине београдске 6. новембра 1903 год. АБр. 10690, у Београду.

О Б Ј А В А

На дан 25 новембра тек. год. од 2 до 5 сати после подне, држаће се у канцеларији економног одељења суда општинског, јавна усмена лицитација за пренос угља и осталих водоводних потреба на Беле воде.

Кауција се полаже при лицитацији у 500 динара у готовом новцу или у срп. држ. хартијама од вредности.

Ближи услови могу се видети у поменутој канцеларији сваког радног дана за време канцеларијско и при лицитацији.

Од суда општине београдске 6. новембра 1903 год. АБр. 10574, у Београду.